

Barugu

Mbuga ogoha gilibu ngarunaga nemandi ogo

Barugunaga mbuga ogoniha bi hobane tebira tubagiru gilibu nga. Tigua mitangi bialu agali Barugu bi tubagi irane tebira gili binidagoni ibu agali Anduane Homogonaga bi mana latagi halu mbiwia haga Yaremaianaga beba gili bia dagala biaga hene lo manda bini. (Yaremaia 32.12 ngagobi 36.4 ngagobi de hondolene nga) Ai mbuga ogoni abale Hiburu bi lowa gili bu winigo mani Girigi bi lowa mbugani mandagi gili bu wini ngabe tobane nga. Bi Barugunaga mbuga ogoniha gili bu ngago irane Isaraele wali agali Babilono dindiha garabaya pu hayagoha howa bialu hayaru irane ogoale biya lalu galone mo walia halu gili bu nga. Ibugua Yuda wali agali ti garabaya pu hayadagoha genda yu henedago irane ogoaleme yu harimi lalu mo walia howa gili bu nga. Ani bialu ibugua Yuda wali agali tihondo Ngode Datagaliwabehanda bulebero lalu bi hongo howa lo wini ngagobi Ngode Datagaliwabehanda Yarusaleme mo palia holene karulo helo mulebero lalu bi lo winigobi ti manda bilonaga gili bu wini. Ani bialu mbuga ogome tinaga bu miniha mo hongo helonaga gili bu winiya.

**Mbuga ogoni Barugu ibugua
Babilono howa gili bini.**

(Be 1.1-14)

Mo walia halu bi lenego ogo

¹ Mbuga ogo Baruguhanda gili bini. Barugu ibu Masea aguane howa Neria igini hene. Ani bialu ibu hameigini Sedegaiabi Hasadiabi Hiligiabi uruni aria hene.* ² Ibugua Babilonoha howa ege mbiru horo kane layagola Babilononaga kini heagome Yarusaleme bo giallo wahai halu wali agali garabaya bu yalu Babilono pu henego mali dauni hayagola mbuga ogo gili bini.*

³⁻⁴ Baruguhanda mbuga ogo Yudanaga Kini Yahoigimi igini Yahoigininaga deni howa daga lene. Ani bialu ibugua mbuga ogoni Babilono wali agali dewaore iba Sudu angeni bu hearu bibahende deni howa daga lene. Wali agali Baruguhanda beba daga layago hale hole ibinidaru agali mini lene timbuni bu hearubi kini damene bu heneru waneigini hearubi agali timbuni mini lene hearubi bi ogoni hale hole ibu ngoai ho hene. Wali agali dunini bu hearubi dunini ndo bame hene hearubi bibahende bi ogoni hale hole ibu ngoai hene. *

⁵ Barugu ibugua mbuga ogoni gili bialu heagola wali agalime dugu timbuni bialu tomo nane waho halu tigua Anduane Homogohondo bi lalu hene.

⁶ Ani bialu howa tigua muni tinime mule karulape hame leadagua ⁷ ilomogo bialu tigua muni uruni

* 1:1: Yar 36.4 * 1:2: Agali mandabi hearume bi ogoni mali dauni ledago ege dauni lowa leda lo manda bini. Ege ogoningi dege Babilono ami agali hearu Yarusaleme tanoha anda pene. 1 Kini 25.8 ngago handabe. * 1:2: 2 Kin 25 * 1:3-4: 2 Kin 24.8-17

loma binigo mo miaga agali haguane Yahoiagimi hearia Yarusaleme yalu pelene. Yahoiagimi ibu Hiligia igini howa Salumu aguane hene. Muni uruni maru agali loma binigo mo miaga maru hearu talebu mialu maru nde wali agali maru Yahoiagimi heba mandagi haga Yarusalemeni hearuhondo migi bini.

⁸ Ege mini Sibananaga horo pini (10) hayagola Baruguhanda gabo mbiraleru Ngode Datagali-wabenaga andaha Yarusalemeni wiaru abale Babilono ami agalime mo pagebu yalu pene biaru lone yu dai bialu Yuda dindiha daibilene. Gabo mbirale uruni abale Yudanaga kini Yosaiia igini Sedegaiahanda wabidaba layagola tigua silibame wabu wini.† ⁹ Tigua gabo uruni Babilononaga Kini Nebugadenesahanda Yudanaga Kini Yahoiagini Yarusalemeni hearia minu yalu agali haguane hearubi gabumane haru haga hearubi agali timbuni hearubi wali agali damene bu hearubi wali agali tara tara bu hearubi bibahende garabaya haru halu Babilono penego ogoni peaha mani gabo be uruni wabu wini.

Wali agalime beba Yarusaleme gilibu pelenego ogo

¹⁰ Wali agali tigua beba gili buwa Yarusaleme pelalu howa lalu, Iname muni tihondo ibilaramago tigua muni urunime lomabu delolene ale nogo irani dai helo loma bo delolenebi loma bame mo turu halu ko domolenenaga miagaru ale yolo bialu ira hagua nga bilo loma delolene

† 1:8: Isaraele wali agali tinaga ege mini Sibana ogoni inanaga ege dauni waraganela haragola ibagane.

widi lomabu mulenerubi yolo bigi bilimulo wia harama. Tígua uruni bibahende yolo buwa Anduane Homogo inanaga Ngode Datagaliwabe kagoga lomabu delaga dabu kagoria wu haealadaga helalimu. ¹¹ Ani bialu tígua Babilononaga Kini Nebugadenesabi ibu igini Belesasa kagobi libu luore howa mali dewaore helonaga Ngode Datagaliwabe kagohondo bi la halimu. ¹² Anduane Homogohanda ina baya hangu mo hongo helobi haru kagola ibaga bu holomayabi ibugua ina biamogo bilo tígua inanaga bi la halimu. Ainde Nebugadenesabi ibu igini Belesasabi libugua ina handaya ho howa haru kagola iname libunaga mini yaraga ho haabo halu homalu waholeberema. Ani beremagola libunaga miniha ina baba turu ho holebira. ¹³ Ainde iname mana ko birimagonaga ibugua inahondo keba ho kago wahalu ina dara helo Anduane Homogohondo inanaga bi lahalimu. ¹⁴ Iname bi mbugani gili bu wia haramago handalu horo timbuni Ngode Datagaliwabhondo bi loleneru tagira ibirangi inanaga ko ngaru ibunaga andaha puwa latagi hai halimu, lene.

**Wali agali garabayaha howa
tinaga ko wiago latagi halu
Anduane Homogohondo bi lene.**

(Be 1.15-3.8)

Ko binigo latagi halu bi lenego ogo

¹⁵ Beba ogoniha bi maru ladege bialu ogodagua leda. Ainde tígua Anduane Homogohondo bi ogodagua lalimu. Ngode Datagaliwabe ibu inanaga Anduane Homogoore ka. Ibu tigabiore

ka. Ani kagonaga deni ina taga timbuniore ho kemagoni. Ina Yudia wali agali bibahendebe Yarusaleme wali agalibi ¹⁶ kini kemarubi agali haguane bu kemarubi loma binigo mo miaga agali kemarubi Anduane Homogonaga bi mana latagi halu mbiwia haga kemarubi inanaga mamali henerubi bibahendeore taga hai haramagoni. ¹⁷ Irane iname mana ko bialu ¹⁸ Anduane Homogonaga bi mo waharima. Inameibunaga bi hale nahe howaibunaga mana lo wini wiagobi baya hangu talia nabi harima. ¹⁹ Bambaore hama ibinigoha howa áyu kemagoni iname Anduane Homogo kago mo erembira mialu harima. Mana ogoni Anduane Homogo inanaga Ngode Datagaliwabehanda ina Iyibi dindiha howa haru tagira ibiyangi howa bialu henego haabo kema. ²⁰ Ainde Bambaore Ngode Datagaliwabehanda inanaga mamaliru Iyibi dindiha howa haru tagira ibalu dindi bayale mbira tomo baya nogo andu ibane dewawibi mone taranaga ibane dewawibi wiagoha haru íbu helene. Ani bialu ibugua bi hongohe mbira agaliibunaga biabe bia haga Mosesenaga ne harigaha howa lalu iname ibu andaneha naharimayagua ibugua ina pani ngialu mo ko holebero, lalu bi hongoheore lene. Anidagua lenego ainde áyu iname genda Anduane Homogohanda keba halu mo ngiyago yu kema.✧ ²¹ Anduane Homogo Ngode Datagaliwabehanda agaliibunaga bi mana latagi halu mbiwia haga marumeibunaga bi ina langule yalu pulene ibugu biyaru iname hale nahe mine halu bi mo wahalu haabo harima. Ina hangu hangu hame wimagoha

✧ 1:20: Man 28.15-68

pupebe bialu hariga ko wiagoha pialu harima. Ani puwa iname mbirale bi pupu wulenaga gime wabini wiaruhondo bi pupu wule pialu harimago Anduane Homogonaga deni mana ko bialu harima.

2

¹ Anidagua bialu hemagola Anduane Homogohanda ko bialu harimiyagua pani nalimulo ngule lenego henene tagira pelaya. Ibugua bi ogoni Isaraele wali agalinaga agali haguane hearuhondobi kini hearuhondobi agali timbuni bu hearuhondobi Isaraele wali agali bu hearuhondobi Yuda wali agaliruhondobi bi lo wini. ² Mosesenaga bi mana lowini ngagome ledadaguaore ina genda timbuniore mo ya henego kema. Ainde genda timbuni Yarusalemeha anda ibiyago timbuniore dindi maruha genda ogonibi naibini. ³ Ina mo ko halu inanenaga waneiginirunaga tingini inaneme narimagoni ndobe.* ⁴ Anduane Homogohanda ina bo taliatagi howa wali agali hameigini tara ina baba handa ainaj kaware howa ina mege bialu ina ko ngubiore tara handale haga bu hearunaga hongo andanaha heledagoni. ⁵ Iname inanaga Anduane Homogo kagohondo mana ko bialu ibunaga bi hale nahe harima. Anidagua birimagonaga Anduane Homogohanda ina mo heyaha ndo ina bopeore henego kema.

* 2:3: Mbirale uruni Babilono amime ibalu Yarusleme ho hagira biyagola wali agali tanoha bu hearu tomo nolene mbira nawiore howa gari timbuni hene Dugu 2.20 ngago de handabe.

⁶ Anduane Homogo inanaga Ngode Datagaliwabe ibu bayale tigabiore kago helowa inabi inanaga mamali henedaru tibi bibahendeore mana ko inane bialu harimagonaga genda yu kemagoni. ⁷ Anduane Homogo ibunime bule lalu lo winidaguaore bialu ina pani nolene mo ngiya. ⁸ Anigo ainde iname mini beregedalu ibuni karia dai bialu inanaga mini ko wu harimadaru wahai halu dai bulumaya ina mo hongo habe lolene wiago nale harima. ⁹⁻¹⁰ Ina ibunaga bi layago hale naheore howa ina ibunaga mana lo ngagobi talia nabi harima. Anidagua dege Ngode Datagaliwabehanda lalu, Tígua mana baya bulene ngago nabi harimiyagua tíha mo ko holene ibilolebero, lalu bi lo wiyago ngola helo ibugua uruni inaha ibilaya.

¹¹ Ngode Datagaliwabe íore Anduane Homogo Isaraele wali agalinaga Ngode Datagaliwabeore kegoni. Ínaga hongo timbuniore ngegomebi ínaga biabe timbuniore bialu agalime nabiaganeale birigomebi ínaga wali agali Iyibi dindi wahalu haru tagira pialu oali haru ibirigoni. Ínaga hongo timbuni mo walia harigome ínaga mini timbuniore mini lene henego áyu haabo ke.

¹² Anduane Homogo inanaga Ngode Datagaliwabe-o iname mana ko timbuni bialu harima. Ina wali agali ko kema. Iname ínaga mana lo wini ngaru aria mbiraore hangubi mbira talialu nabioore harima. ¹³ Ainde ina baba keba ho haabo holeni nahabe. Ínime ina dindi tara tara wiaruha pugu pugu bulumaya bo taliatogo larigola ainde ina dege dombenaha mbira mbira hangu haga haga bidegoni ndobe. ¹⁴ Anduane

Homogo-o ínaga mini timbuni mini leneore kego manda bialu ina biamogo bibe. Ainde agali ina dindi ogoha garabaya bu yalu ibiyaru tibi nde áyu ina baba turu haga bu helo helabe larama. ¹⁵ Wali agali tara tara karume í inanaga Ngode Datagaliwabeore howa ina Isaraele wali agali ínínaga helo ínime dababagiho heleneoreda lo manda biai helo ani bibe larama.

¹⁶ Anduane Homogo ínini dahuliya andagaha howa de handadali halu ina de handalu mitangi habe larama. Inanaga bi laramagoni hale habe. ¹⁷ Ínaga dengala halu ina de handa. Ai wali agali homalu humbirini andagaha pu karu tigua bu he lolene lone mibe nahe kago ai tigua íhondo bi turubi langulenebi ínaga mana tigabi ngeru latagi holenebi nakarulapeore. ¹⁸ Wali agali homa nabi karume dege lolene karulape. Ti tandaga timbuni nalu howabi ti bo hengeda hene hongo naheore howabi ti hina garime tungulo mibehe de mborere bu howabi harugo lowa tigua ínini Anduane Homogoore kegonaga mini yaraga halu mana bayaleore ina biaga ngego latagi halu holebira.

¹⁹ Anduane Homogo inanaga Ngode Datagaliwabe-o ina inaore dara halu biamogo bibelonaga bi lalu kema. Ina mamalirumebi inanaga kinirumebi mana bayale bialu henego mitangi bibe lalu ndo larama. ²⁰ Ainde bamba ínaga bi mana latagi halu mbiwia haga hearuhondo bi lamirigola tigua latagi halu hene. Tigua lalu ²¹ Anduane Homogohanda lalu, Tí Babilononaga kini kago andaneha halu ibugua tí handaya ho helalimu. Ani howa dindi ina tínaga mamaliruhondo mirugoha ema nabi hendore

halimu.✧ ²² Anigo ainde tígua bi ina larogo mo wahowa Babilononaga kini kago andaneha holene manga harimiyagua ²³ nde Yuda dindiha tano bu ngaru bibahendehabi Yarusaleme tano ngagohabi wali agali lenego mbira naholebiraore. Wali agalinaga bu miniha turu ho hagabi wali agali dabu bialu howa tomo bayaleru nalu turu haga bu hagane ngarubi bibahende mo wahai halu ereba helolebero. Ani berogola dindi ogo bibahendeha labu dindi hangu wulebira. Dindi ogoha dabulu labu wialu wali agali lenego mbira naholebira.

²⁴ Agali Anduane Homogonaga bi mana latagi halu mbiwia haga bu hearume bi ogonidagua layagoyu iname ínaga bi larigo mo wahalu Babilononaga kini kago andaneha holene hame nale harima. Anidagua birimago hondowa ina bi honghe agali ínaga biabe biaga biarunaga ne hari-gaha howa bule lalu latagi harigo biriya. Ina lalu, Waitigime ibalu homali bu karuha puwa inanaga kini homenerunaga kuni ngarubi ina mamalirunaga kuni ngarubi bibahende✧ ²⁵ dindini bainai bima polebira lariya. Ai wali agali kuni áyu dindiha wiaruni nime dalu do gialalu mbi-raga dindi guni ibira howa wiadambi halu biga nga. Agali uruni tandaga timbuniore nalu howa homaga bini. Hina gari halu homenebi waitigime bayagola homenebi warago ko tararu ibalu bo homolenebi nga. ²⁶ Isaraele wali agalibi Yuda wali agalibi bibahendeme ko bialu heagome ínaga anda ínaga wali agali ti ini kegoria kaware

✧ 2:21: Yar 7.34, 27.10-12 ✧ 2:24: Yar 8.1-2

ibilonaga bu helarigo bo gialahole bu ngelo waha-
harigoni áyu wiaabo kagoni ndobe.

²⁷ Anigo Anduane Homogo-o ínaga dara hole-
newigo inahondo mo walia halu inahondo hen-
dore dege bialu harigoni. ²⁸ Abale agali ínaga
biabe bia haga Mosesehondo latagi ha lari. Bi
ogoni ina ibuhondo Isaraele wali agalinaga deni
howa ínaga bi mana gili bibe lalu lamiringi howa
latagi hene. Inime latagi halu lalu, ²⁹ Áyu tí wali
agali dewaore padamigoni. Anigo tígua ínaga bi
larogo hale naharimiyagua nde ina tí bo haeala
togo lalu dindi tara tara ngaruha purogo lelele-
bero. Ani berogola wali agali emene daga lene
dege ona holeberemi. ³⁰ Ai tíore wali agali mine
hagaore bu kemigoni howa ínaga bi larogo hale
naholeberemida lo manda bido. Anigo tí dindi
mendeyagi garabaya pu harimiyagua nde tígua
mini beregedo holeberemi. ³¹ Ani pu kemigola i
Anduane Homogo tínaga Ngode Datagaliwabeore
kogo ina tínaga mini dungula halu hale paiho
kemigo dugua halu berogola tígua ínaga bi baya
hanguore hale holeberemi. ³² Tí dindi kaun-
dia ogoniha pu howa tígua i lone mitangi ho dai
bialu ínaga mini timbuni mini yaraga hene ngago
yaraga halu holeberemi. ³³ Tíha mini ko mine
holene ngago wahai halu mana ko biaga ngemigo
wahalu buleberemigo irane tínaga mamaliru tigua
Anduane Homogonaga bi mana lo wini ngago mo
wahalu pialu hemiria bini ngaru manda biadai
buleberemi. ³⁴ Ani manda bu kemigola ina tí
lone haru dai bialu tíninaga dindi ina tí ngule

✧ 2:28: Man 28.58-62

lalu t́naga mamali Abarahamahondobi Aisagahondobi Yagabahondobi bi lo winigoria halimulo lone haru dai bulebero. Ani berogola dindi ogoni t́naga dindiore wialu t́ni ogoniha howa wali agali emene áyu kadagua ndo palia timbu holeberemi. Ani howa mani wali agali lone palia emene naholebira. ³⁵ Ani bialu ina t́i baba habo nalolene bi gahenge mbira wiaabobo bu ngelonaga lo wulebero. Ani bialu i t́naga Ngode Datagaliwabe kogola t́i inaga wali agali holeberemi. Ani bialu Isaraele wali agali t́i dindi ina t́i ngirugoria kemiru lone bo taliatagi naholebero, lene.✧

3

¹ Isaraele wali agalinaga Ngode Datagaliwabeo i Anduane Homogo Hongo Haiheore kegoni. Inanaga miniha genda tara tara yu howa ihondo olalu kema. ² Anduane Homogo-o iname inaga deni howa mana ko dewaore bialu harimago ainde ina ina dara habe. ³ I kiniore howa haabo haga kegola ina wali agali homalu ereba hagane kemagoni ndobe. ⁴ Anduane Homogo Hongo Haiheore howa i Isaraele wali agalinaga Ngode Datagaliwabe kego ina wali agali ko biga bu heneru aguane kemarume ihondo bi lalu kemago hale habe. Tigua inaga bi mo wahalalu penegome tinaga genda iname yu aribia ho kemagoni. ⁵ Ainde mana ko inanaga mamalirume bialu hene ngarunaga mo wiaho haabo nahabe. Ininaga mini yaraga hene timbuni kegobi inaga hongo timbuniore ngegobi mitangi

✧ 2:35: Yar 32.38-40

bibe. ⁶ Í inanaga Ngode Datagaliwabebi Anduane Homogobi í hanguore kego manda bialu mo yaraga halu holeberema. ⁷ Iname í olalu holomayanaga ínime inahondo mo gi halu haga ke. Ai ina mamalirunaga mana ko biniru wahai ho kemagome ainde garabaya andaha kemago howa ínaga mini yaraga halu holeberema. ⁸ Ainde ina de handa dali halu wali agali darabi garabaya bu kemaru nde de handabe. Wali agali tara dindi taraha bu hearume hondo mege bialu tigua inahondo bi ko ngaru laedede bialu helonaga ina dindi taraha pelariya. Anduane Homogo inanaga Ngode Datagaliwabe-o inanaga mamali tigua íhondo mine howa í erembira ngialu piyagome ko timbuni biya. Anidagua binigome ko uruni inaha wua dambi hai kagola ina wali agali ko biaga mini leneore kemagoni ndobe.

Wali agalinaga bu miniha mo palia ho holenenaga bi lo nga.

(3.9-5.9)

Mini gigabi wulene ibu galoneore nga lenego ogo

⁹ Isaraele wali agali bu kemiru tigua mana lo wini ngagome bi ledago baya hangu hale hadaba. Mana lo ngagoha howa bi laragome tí haabo holene hariga ngagoria haru halu polebira. Ani bulenaga tigua bi larago baya hanguore hale halu lo manda bialu halimu.✧ ¹⁰ Isaraele wali agali tí dindi tara waitigi ti dalu ngagoha íbu howa hodagua hene kemigo irane agibe. ¹¹ Tí Ngode

✧ 3:9: Min 4.20-22

Datagaliwabenaga deni wali agali ko dodohe homene ngaligobi kemigo irane agibe.* ¹² Tígua Ngode Datagaliwabe kago wahalu pirimigoni irane tíha mini gigabi wulenebi manda bayale bulenebi nawi kemigome pirimi. ¹³ Tígua ibunaga hariga ngagoria ibagabu kemile nde tinaga holene baya gibiore ngagoria kemile. ¹⁴ Tígua hongo holene tene ngagobi manda bayale bulene ngagobi mini bayale ngagobi mo yu holenaga hongo howa taya bilimu. Anidagua beremigola tí dindini luore holenebi hariga mo walia holene halebi ngialu kagola tinaga holene baya gibiore ngagoria holeberemi.

¹⁵ Tí henedagoha howa mini gigabi bayale wu holene nga ái ina handa walia haribe. Mini gigabi wulene anda timbunioreha ngago anda ogo-niha mbirali ái anda pirimibe.✧ ¹⁶⁻¹⁷ Agali hariga uruni pu manda bialu haga heneru tini áyu nahe. Agali hariga uruni pu manda bialu henedaru agali dindi mbiranaga haguane henerubi agali maru gabua tara tararubi ega irabuha minana biru ngarubi uruni baba gini bialu talima ibaga bialu haga henerubi agali maru ngolo silibaru dewaore wule hamelo howa biabe erekuibiore bialu ilu wia dege bialu haga henerubi ¹⁸ agali marume biabe ndelaheore bialu silibame mbirale yári bulene ale tara tara wabiaga bu henerubi ti pialu

* **3:11:** Agali manda timbunibi hearume bi ogoni irane ogodagua leda laya. Isaraele wali agali wali agali tara bu hearu ti dege dombeneha bu karu ti Ngode Datagaliwabenaga deni dodohe kemi leda. Isaraele Anduane Homogo manda nabiaaga karu heaba mandagi ela hagabu kago ti dodohe ka, lalu leda. ✧ **3:15:** Yob 28.12, 28.20

hene. ¹⁹ Ai agali ala hene uruni ti agoha yagi pu kabe. Ainde ti homeneru dalu humbirini andagaha piyagola maru mani ho aribia halu homayarunaga henge karulo ho aribia haya. ²⁰ Uruni ti halu homeaha wali agali daliahe maru dindini ho aribia henego ainde tiguabi mini gigabi wulene hariga ngago handa walia nahe dege howa tigua hariga ogoriani kaware nape hene. ²¹ Ani bialu ti waneiginimebi pu manda bialu henego pobe nahe dege hene. ²² Kenanalimebi Idomoali bu heneru tiguabi mini gigabi wulene taya bialu henego ainde tiguabi nakarulape dege hene. ²³ Agali Merane dindiha biyinaya biaga hearumebi Tema dindiha hearumebi pu manda bialu henego tiguabi mini gigabi wulene ogoni handa walia nahe hene. Ani bialu agali bi te laga bu henerumebi manda taya bialu haga bu henerumebi mbira handa walia holene nakarulape dege hene.

²⁴ Isaraele wali agaliru-o baya hangu hale haremene. Ainde Ngode Datagaliwabe ibunaga dindi ngago wu maro nabioire wuyu pu dege bialu timbuniore nga ndobe. ²⁵ Ibu dalu ogoni wu maro nabiagabi mbiralime dindi ogoni luninaga manda bulenebi arane yangalenagabi mbiralime ogobi nga lalu manda buwa latagi habe naheore nga. ²⁶ Dindi ogoni bambaore agali wai biagane mana mandabi howa agaliha tabetabe nabi timbuniru taba heneneyago dindi ogoniha taba henene.✧ ²⁷ Anigo Ngode Datagaliwabehanda agali uruni ti ibunaga wali agali helo daba nabini. Ani bialu ibugua tihondo mini gigabi wulenenaga hariga

✧ 3:26: Fig 6.4, SMG 14.6

mo walia nahe hene. ²⁸ Wali agali uruni tiha mini bayale wulenebi manda bayalebi tubagi ho howa abale homai halu biba hene.

²⁹ Agali mbirame mini gigabi wulene ogoni hari beraliba kagoha irigi halu puwa taya bu yalu dai bini ndo. ³⁰ Agali mbirame iba solowara timbuni bedagoha iba sibini biralu ibaga biai halu mini gigabi wiaria handa walia halu ngolo baya yolo dewaoreme mulene ngagome yolo bu yalu dai bini ndo nga. ³¹ Mbirali hangume pialu mini gigabi bayale taya bima puwa ibu ngagoria ngola halubi ibu kagoha polenaga hariga handa waliabi nahe dege hene.

³² Mini gigabi wulene ibu nde mbiraorego Ngode Datagaliwabela haabo hagane nga. Ibugua ibuninaga manda bayale ngagoha ngaria handa walia hagane nga. Ibugua dindi ogo ani wiaabo helonaga wabialu ema bialu piaga tara tararubi dindini ibagabu helo wabia dege bini. ³³ Ibugua wá holene bibahendehe hame helaga ka. Ani bialu wá holene ibuni karia abale dai bia laragola hale haga. ³⁴⁻³⁵ Ibugua yakundi bu karu olaragola tigua abaleore hale halu ladai biaga ka. Yakundi tigua tini haga ngagoria haabo halu tigua tini wabu helaga Ngode Datagaliwabe kagonaga mini yaraga holene turu howa wá ha amunana bialu haga ka. ³⁶ Ogoni ibu inanaga Ngode Datagaliwabe kago ibu mendealila nakarulapeore ka. ³⁷ Mini gigabi bayalenaga hariga ibuni hanguore taya biaga. Ani bialu ibunaga wali agali ibunaga biabe bia haga ibunime gubalini ho haga Isaraele bu karuhondo manda bayale mo mini ³⁸ Horo ogoningi mini gigabi wulene ogoni ibu dindini

ibalu ina heba mandagi ka.

4

¹ Mini gigabi wulene mbuga Ngode Datagali-wabenaga mana lowini ngagoha ngago mana ogoni wiaho wiaabobo bu wulebira. Mbirali bi mana ogoni yu kago ibu holene yu holebira. Anigo mbirali mana lo winigo waho kago ibu homolebira.✧ ² Isaraele bu kemiru tígua mini gigabi wulene taya bialu baya hangu minu yania halimu. Tí hariga wá holene ogoniha yagi pialu halimu. ³ Tígua inanaga mini bayale ka lolene ogoni yu wahalu wali agali tara bu karume mo yu pelo wanahalimu. ⁴ Ainde Ngode Datagaliwabe ibu hame laganego ogoale nga lalu ina Isaraele wali agalime manda bu hai kemago ainde iname turu holene nga.

Yarusaleme ibunaga genda latagi henego ogo

⁵ Inaga wali agali bu kemiru tí hongo ho holene nga. Tígua mini Isaraele yu kemigo howa tí gi nahe halimu. ⁶ Tigua tí wali agali Anduane Homogo manda nabiaga hearume tí bo wa hai helonaga ndo pelaya. Tínime Ngode Datagaliwabe mo keba halu harimigonaga Anduane Homogo ibunime tínaga waitigi bu heagoha tí minu ya haya. ⁷ Ngode Datagaliwabe ibunime tí wabiniore heago helalu puwa tígua mbirale dama mitangi bialu bi pupu wiaga gime wabini wiaruhondo bi pupu wialu lo-maru bu mialu Ngode Datagaliwabehondo ndo bu mialu hemigola ibugua tíhondo keba helo mo keba harimi. ⁸ Tí wene galiore hemingi baya hanguore

✧ 4:1: Sir 24.23

handaya ho hene Ngode Datagaliwabe ibuni haluhe haabo haga heago embeda halu pirimi. Wali aiyame waneigini handaya ho howa haru biragadagua Yarusaleme ibugua tí baya hangu handaya ho birayagoyu tígua Yarusaleme mo genda harimi. ⁹ Ngode Datagaliwabehanda tí baba keba halu tí pani mo ngiyago Yarusaleme ibu de hondowa ibugua tano maru kaware wiaruhondo lamialu lalu, Tí de handadaba. Ai Ngode Datagaliwabehanda genda timbuniore iha ibiledagoni ndobe. ¹⁰ Ngode Datagaliwabe Haluhe Haabo Haga kagome i waneigini dindi taraha garabaya bu yalu piyago de handaru. ¹¹ Inaga waneiginiru handaya ho harungi howa ina tihondo turu timbuni ho harugo ainde tigua i yu wahal piyangi ti dara timbuni howa dugu bialu haru. ¹² Mbiralime iha genda ngago hondowa turu hayagua nde mana nakarulape bulebira. I wali dalo agalini homene ibu handaya ho holene mbirali nahe hagagobi kogoni. I waneiginime Anduane Homogonaga bi mana bayale lo wiago mo wahal mana ko bima piyagola tinaga ko ogonime i bameore ege tole hangu ngaligobi kogoni. ¹³ Tigua Ngode Datagaliwabenaga bi mana lo wini wiaru mo waihalu halu tigua dindini heangi howa talialu holene manga haya. Ti Ngode Datagaliwabehanda mana bayale tigabi bialu holene ngagoria haru howa mo tiga bialu helo hame nalaya.

¹⁴ Tano kaware ngemiru-o tí ibalu i waneiginiru mitangi hamiya ibidaba. Ngode Datagaliwabe Haluhe kago ibugua i waneigini uruni garabaya piai helaya. ¹⁵ Ibugua agali hameigini tara dindi taraha hearu ibilo olayiya. Agali uruni ti hameig-

ini ko ngubi taraore howa tinaga bi tara hale nahene lagaya. Tigua wali agali waheore bedarunaga mini mo yaraga nahagabi waneigini bu karu dara nahagabi heneya. ¹⁶ Ainde agali tara urunime ibuwa inaga waneigini bu hearu haru halu piyai haya. I waneigini uruni hame ledago lelowa ainde ini hanguore bedogoni.

¹⁷ Inaga waneigini áyu garabaya kemiru ina tí biamogo bibe naheore kogoni. ¹⁸ Mbiraore hangu tí biamogo bibehe kago ibu tígua mana ko bialu hemiria tí pani ngialu ibugua tí waitigi giha minu miyago ibuni hangu karulape ka. ¹⁹ Inaga waneiginiru-o i nde ini hanguore bedogo tí nde tinaga biabe wiyadaru bima pudaba. ²⁰ Ina inaga aga baya horo debenengi karulo biraga wirugo golo wahai halu aga ko dara ho howa karulagane ko wiaru mo karulowa walime dugu bialu biragagobi bedogoni. Ina Ngode Datagaliwabe Haluhe Haabo Haga kagohondo olalu bedogo ainde ani olalu haabo halu ini homalu waholebero.

²¹ Inaga waneiginiru-o tígua tinaga miniha mo hongo ho howa Ngode Datagaliwabehanda tí biamogo bilonaga ibuhondo olalu halimu. Ibugua tí waitiginaga gi hongohe kago ha howa minu yu dai bulebira. ²² Ainde Ngode Datagaliwabe Haluhe Haabo Haga kago ibugua tí garabaya kemigo golope holebira lo manda bialu ibuhondo mini mbiraore wu bedo. Ngode Datagaliwabe baya buruguleore kago ibugua tí haru dai biaga ka. Ibugua tí lone dara harangi ogonidagua biragome i lone mo turu holebira. ²³ Tí minu garabaya bu yalu piyangi ina tí dara halu dugu bialu bi-

raru. Anigo ainde Ngode Datagaliwabehanda tí lone haru halu dai bulebirago ani haru dai birangi ina turu haabobo bu holebero. ²⁴ Ai tí garabaya bu yalu piyagola tano kaware ngaru ti de handai hayago ai anidagua dege Ngode Datagaliwabe Haluhe Haabo Haga kago ibuni wá taraore holene timbuniorebi ibunaga hongo taraore holenebi heba ibalu tí biamogo birago de hondolebira. ²⁵ I waneigini bu kemaru tíguaore Ngode Datagaliwabehanda genda tandaga timbuni mo ngidago hongo ho howa baya hangu yu halimu. Ani kemigola ibugua tí ala waitigi howa tí bama talima ibaga bialu haga hayaru áyu dege uruni ti mo ko hai henego bibahende ibalu tinaga giha ya harane hondoleberemi. ²⁶ Tí i waneigini kemiru-o ina tíhondo gubalini ho haabo harugoni. Anigo waitigi bu hearume tí hariga ko wiagoha pialu halimulo mo pela halu tí minu yu piai halu nogo sibi igini kago minu pagebu yu piagadagua piya.

²⁷ Waneiginiru-o tígua heyu howa Ngode Datagaliwabehondo biamogo bia lalu bi hongo howa lalu halimu. Ibugua tíhondo pani ngialu minu ba bayagonigoyu ainde ibugua tí embedaore halu wanaheore ka. ²⁸ Ala bamba howa tígua Ngode Datagaliwabe yu wahalu pole hongo taraore ho haga harimigo ainde áyu howa tinaga mini beregedalu hongo howa hado pongo bialu ibuni kago lone taya bialu halimu. ²⁹ Agali tí genda uruni yu halimulo mo ya haga biago ibugua tí lone biamogo bialu turu ho haabobo helolebira, lene.

Ngode Datagaliwabehanda Yarusaleme

biamogo buleore lalu bi lenego ogo

³⁰ Yarusaleme-o Ngode Datagaliwabe ibunime í mini mo yaraga hene ngelalu ínaga miniha mo palia holene karulo habelo mo yu ibulebira.✧

³¹ Wali agali í pilarigola turu ho howa í genda mo ngiaga bu karu tini pani nalu mo ko holebira.

³² Dindi ínaga waneiginiru garabaya pu hayago ibuni mo ko halu bo haealahole bini wulebira. Í waneiginiru genda miaga Babilono ngago ibuni gendame bope holebira. ³³ Bamba í pilalu mo ko haringi ibugua iba ganaru lalu turu ho hayago ainde áyu ibunibi í mo ko hayadagua mo ko holebira. ³⁴ Ina tinaga mege bialu bi layaru mo beregedalu dara holene bi lolene ngago lo aribia helalu tinaga wali agali bu karuni bo taliatogo lai helalu mine hagane mana ngago wiamaro bilolebero. ³⁵ Ini Ngode Datagaliwabe Haluhe Haabo Haga kogo ina ira dene bape halu irame dai helolebero. Anidagua berogola ira ogoni horo dewaore daho wiaabo holebira. Ibu mo ko halu bo gialo wahai halu bo labu hai hene ngagoria dama ko bu karu ti ogoniha ho gengeda tago bu holebira.

³⁶ Yarusaleme-o amu ni tagira ibirago ha yagi handa dai bialu Ngode Datagaliwabehanda turu holene mo yalu ibulene wiyago yalu ibirago de handa. ³⁷ Ainde í waneigini dindi kaundiaha minu yu piyaru amu ibirago de handa. Ai Ngode Datagaliwabe baya burugule kagome ti olalu amu ni tagira ibirago ha wahalu dai bialu ni paliragohabi wahalu dai bialu dindi hanuni íbu ngoaiho hadaba lole olaya. Áyu tigua turu halu Ngode

✧ 4:30: Bar 5.4

Datagaliwabehondo turu ho kagoni.

5

¹ Yarusaleme ínaga aga dara halu dugu bialu biruwa karulagane ko biago golo wahalu aga gahenge Ngode Datagaliwabenaga wá taraore holenebi hongo tara holenebi ngago karulabe.✧

² Ngode Datagaliwabenaga mana tigabi ngagome ínini mo yári bia halu bu dambi habe. Ani bialu kininaga yári ngago ínaga hagianeni mo karu labe. Ngode Datagaliwabe Haluhe Haabo Haga kago ibugua ínaga mini daliga mo yaraga howa mini lene helolebira. ³ Ani bialu Ngode Datagaliwabehanda ínaga yári baya karulo kego wali agali dindi bibahende ngagoha bu karu de handai helo mo walia holebira. ⁴ Ibugua ínaga mini gahenge wialu ínaga mini ogoniore wiaho wiaabobo bu wulebira. Ínaga mini gahenge ogoni ogodagua, Mana bayale tigabi bulene ngagome ínaga mini mo palia holene mo karulo haabobo bu ínini andaneha holene mana ngadagua holenebi ogoni labome í mini lene mo helaga nga, lene.✧

⁵ Yarusaleme í abale heya. Hari nene ngagoria abale heyu habe. Ani howa í waneigini biaru de handape halu handa. Ngode Datagaliwabehanda ti dindi abene amu ni tagira ibiragoha yagi howabi ni paliragoha yagi howabi bibahende Ngode Datagaliwabe baya burugule kagome bibahende olo mogo biai halu ibu ngoai ho heledagoni ndobe. Ngode Datagaliwabehanda ti mitangi ho howa biamogo biyagonaga ti turu

✧ 5:1: Ais 52.1, 61.3, 61.10, Mo 21.2 ✧ 5:4: Ais 1.26, 60.14, 62.4, Yar 33.16, Ese 48.35

ho ka. ⁶ Yarusaleme ínaga waneigini biaru tigua í yu wahayagola waitigi bu hearu ibalu ti haru halu piai haya. Anidagua biyago ainde áyu Ngode Datagaliwabehanda ini bedegoria haru halu dai biai ho heleda. Wali agalime kini yalu piagadagua wali agali uruni Ngode Datagaliwabehanda yu íbu heleda. ⁷ Ngode Datagaliwabehanda hari nene timbuni wedarubi hari emene wedarubi bibahende dindini podope hai halu dindi ulini ngaru mo dondolohe helalu bidaba lalu mana hongohe mida. Ani bidagola dindi tigabibi dondolohe ngagoria Isaraele wali agali ti Ngode Datagaliwabenaga wá taraorebi hongo timbunibi heba ibulebira.✧ ⁸ Ngode Datagaliwabehanda bi laragola ira bayale nga bulene aleru andaho kagola Isaraele wali agali ira ogoni andane gumba kagotha birulebira. ⁹ Ngode Datagaliwabe ibuni Isaraele wali agali ibilo bamba halu poragola tiguaibunaga wá timbuni kago de hondowa turu timbuni holebira. Ani bialu Ngode Datagaliwabenaga dara holenebi mana bayale tigabi bulenebi ti heba haabo holebira, lene.

✧ 5:7: Ais 40.4

Habo nalolene bi gahenge lo winigo ogo
The Holy Bible with Deuterocanon in the Huli Language
of Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Huli long Niugini

Copyright © 1983, 1991, 2002 Bible Society of Papua New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Huli

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

dbd89e09-6f1d-5903-a411-8b10e4e81fb7